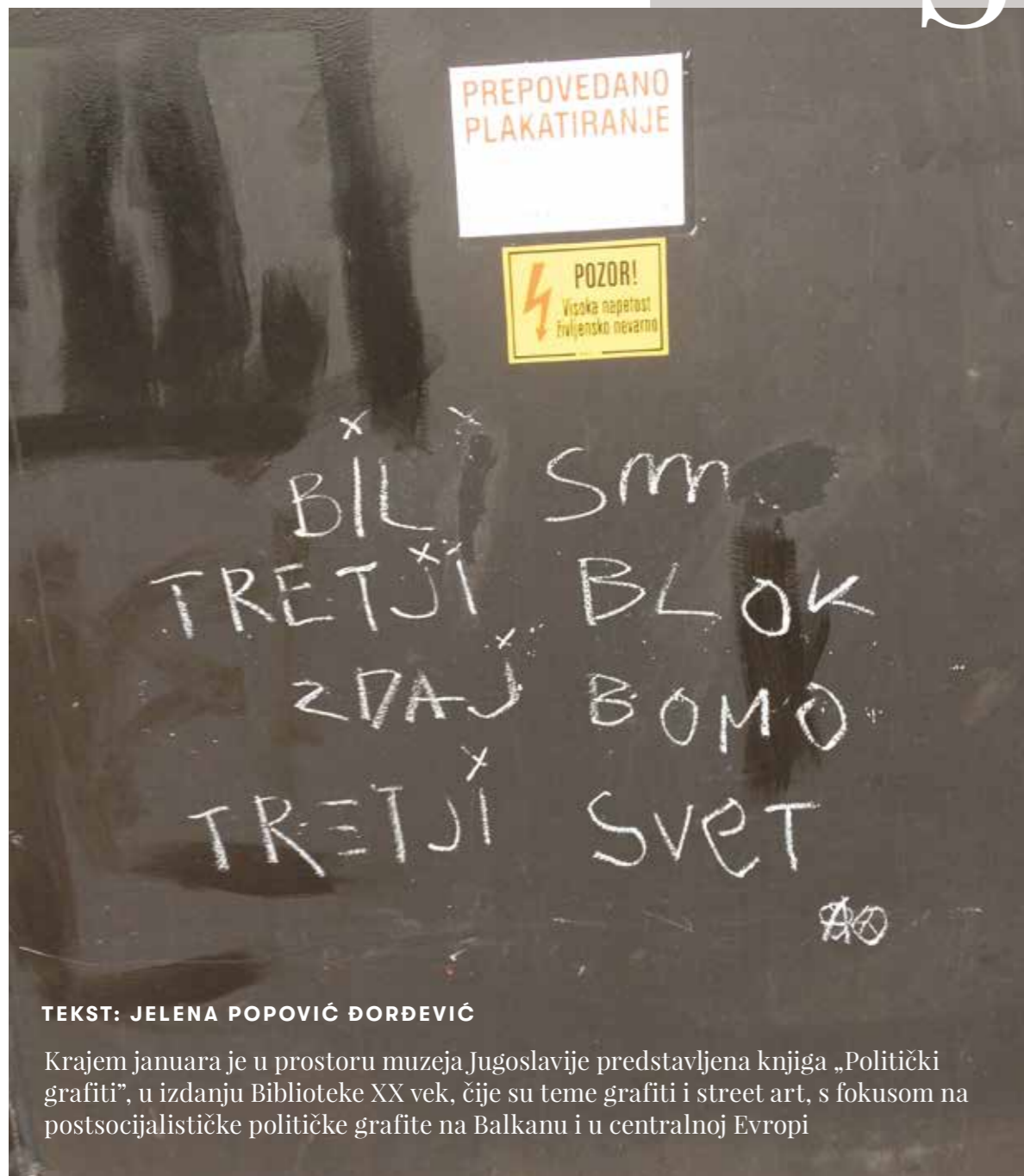

Street art

TEKST: JELENA POPOVIĆ ĐORĐEVIĆ

Krajem januara je u prostoru muzeja Jugoslavije predstavljena knjiga „Politički grafiti“, u izdanju Biblioteke XX vek, čije su teme grafiti i street art, s fokusom na postsocijalističke političke grafite na Balkanu i u centralnoj Evropi

toј kakafoņiji informacija i slika imamo vremena da obratimo pažnju na zidove pored kojih prolazimo i poruke ispisane na njima? Razgovarali smo s profesorom Velikonjom o tome šta nam poručuju politički grafiti.

Profesor Velikonja je već u osnovnoj školi sa zanimanjem čitao razne natpise na školskim klupama. Kasnije, za vreme prvih nemira na Kosovu u ranim osamdesetim, seća se da su policajci jurili klince, koji su ispisivali PUNK, jer su oni to razumeli kao podršku albanskim separatistima – Pomoć Ustanku Na Kosovu (jako je to bilo u Sloveniji). A još komičnija anegdota je da su i ime benda AC-DC (baš tada je umro njihov kulturni pevač Bon Scott) na italijanskom, u malom gradu pored italijanske granice, dešifrovali kao „Ancora Cosovo Dopo Cosovo“ – Još o Kosovu posle Kosova (pošto su ugušene demonstracije). „To je bio potpuni apsurd, jer su grafiti bili na italijanskom, a i na italijanskom se Kosovo piše sa K. Tada me je taj neshvatljivo konspirativni um predstavnika vlasti fascinirao više od samih natpisa. Ti nadrealni primeri otkrivaju srž političkih grafita: njihova percepcija je validna koliko i njihova produkcija, i one se retko podudaraju. Svako može na zidu napisati šta želi, i svako to može razumeti na svoj način“, kaže o počecima svog interesovanja za političke grafite profesor Velikonja.

Autor Mitja Velikonja u ovoj knjizi postavlja temelje nove interdisciplinarnе nauke – grafitologije. Studije slučajeva posvećene su grafitima s nacionalističkim i ekstremno desničarskim porukama mržnje, grafitima fudbalskih navijača i grafitima čije su teme Jugoslavija, osporavani heroji, planina Triglav i migranti.

KAKOFONIJA GLASOVA

Prezasićeni vizuelnim nadražajima – od bilbordā, saobraćajnih znakova, reklama u liftovima do „pop-up“ prozora koji iskaču pri otvaranju veb-stranica, lajkujemo, analiziramo i komentarišemo sadržaje na virtuelnim zidovima. Da li u

PARALEČNI TOK POLITIČKIH STAVOVA

Zidovi izgleda trpe sve vrste poruka i na neki način predstavljaju dokument vremena u kome živimo – ali na koji način možemo pratiti tok istorije jednog naroda posmatranjem zidova? Kako Velikonja smatra, politički grafiti su uvek bili pa-

ralelni tok političkih stavova, a oni supkulturni paralelni tok estetike. Nastaju baš zato jer je neko nezadovoljan političkom (ili estetskom) situacijom u nekom društvu, gradu, na „svojој“ ulici ili susednom zidu. Osnovno komunikološko dejstvo jeste da za razumevanje situacije u nekom društvu moramo poznavati i zvanične, dozvoljene, a i nezvanične, nedozvoljene glasove. Grafiti su s jedne strane antagonistički (uvek protiv!), a s druge strane komplementarni (kao obavezni dodatak, pratioц) s dominantnim diskursima – zaključuje profesor. Grafit je sredstvo komunikacije, ali nas niko nije učio kako da ih razumemo i tumačimo. Profesor Velikonja smatra da je važno podstaći ljude da dignu ili okrenu pogled od uobičajenih medija vizuelne kulture – štampe, knjiga, izložbi, elektronskih medija, digitalnih reklama na zidovima.

„Tamo se reflektuje sve šta se u nekom trenutku dešava u nekoј sredini, to je kratak, efikasan, nekomfor-

raznih instalacija, murala...) javne vizuelne intervencije u urbanim pejzažima. Mitja Velikonja je u prvom delu knjige posvetio prva tri poglavlja terminologiji, teoriji i metodologiji. Na osnovu toga je napravio i dodao još osam studija primera iz regiona, u odnosu na slične pojave u drugim delovima Evrope i sveta.

Na pitanje da li su grafiti i ulična umetnost najslobodniji vidovi građanskog izražavanja i osvajanja lične i građanske slobode ujedno i jednako moćni i u rukama vlasti, odgovor profesora je potvrđan. „Povezuje ih osnovna karakteristika grafita – neslaganje s postojećim. Za neke je ovaj svet premalo slobodan, traže emancipaciju – a za druge, na tim istim zidovima, previše slobodan, traže represiju. Ali baš politički grafiti oslikavaju taj bazični paradoks savremenog društva, o kome pišu, recimo, Gilles Deleuze i Félix Guattari, a to je razapetost između šizofrenije i paranoje, otvaranja i zatvaranja, pluralizma i homogenizacije, otvorenog dlana ili čelične pesnice. Tako da u stvari nema nekog dominantnog glasa u njima: to zavisi od trenutne političke situacije u nekoј sredini, lokalnoj ili globalnoj. Oni odmah reaguju na nepravde“ – smatra Velikonja i kao primer navodi svež grafit iz Beograda. „Beogradski antifašisti su velikim

man, jasan ulični odgovor na svet oko nas. Naučili smo da čitamo, gledamo, razumemo sve ono spomenuto – sada bi bio napokon red da se s istom ozbiljnošću posmatrajemo grafiti i street art“ – kaže on.

GRAFITOLOGIJA

Knjiga *Politički grafiti* može poslužiti kao udžbenik, a uvodi i termin „grfitologija“, što predstavlja interdisciplinarni pristup istraživanju ilegalne 2D (grfiti) ili 3D (street art, znači, nalepnica, šablona, plakata,

info

Mitja Velikonja je profesor na Univerzitetu u Ljubljani, gde predaje studije kulture, i šef je Centra za proučavanje kulture i religije. Glavne oblasti njegovih istraživanja su savremene centralnoevropske i balkanske političke ideologije, supkulture, kolektivno sećanje i postsocijalistička nostalgija. U Biblioteci XX vek su, pored knjige *Politički grafiti*, objavljeni i prevodi njegovih monografija *Evroza – Kritika novog evrocentrizma* (2007) i *Titostalgija: Studija nostalgije za Josipom Brozom* (2010) i knjiga *Nebeska Jugoslavija: interakcije političkih mitologija i pop-kulture*, koju je napisao zajedno s Vjekoslavom Pericom.

njemu odgovarajuće i nažalost prevladavajuće trash kulture, višestranačke autokracije, ološa u vrhovima vlasti, nego baš u političkim grafitima“, zaključuje su profesora nakon obimnih istraživanja za knjigu.

„Primer političkih grafita vrlo je simptomatičan, možda me zato i toliko privlači“, kaže Velikonja, a na pitanje koji je najvažniji uvid nakon rada na knjizi, odgovara: „Širi zaključak koji proizlazi jeste da su nezadovoljstvo i otpor postojećem, a ujedno i gradnja alternativa – na bilo koji način, na bilo kom nivou, bilo kojim sredstvima – osnovno ljudsko i društveno stanje. Ako toga nema, nema ni ljudskosti ni društva: Primeri totalitarizma iz političke i verske prošlosti pokazuju na one suptilnije, koje preživljavamo danas, da ih možda nismo svesni. Neko anonimno sa sprejem u ruci očigledno jeste.“